

Ústav pro českou literaturu AV ČR, v. v. i., 2023

Vítězslav Hálek

Večerní písně

(1858)

Edice Dílna
České knihnice
Sv. 23

Michal Fránek
Ústav pro českou literaturu
AV ČR, Praha

Semináře a Dílny České knihovnice jsou volně ke stažení zde:
<https://www.kniznice.cz/pro-skoly>

Ústav pro českou literaturu AV ČR

Publikace vznikla v rámci výzkumného záměru Ústavu pro českou literaturu Akademie věd České republiky, v. v. i., (RVO: 68378068).
Při práci na textu byly využity zdroje výzkumné infrastruktury Česká literární bibliografie (kód ORJ: 90243).

Toto dílo podléhá licenci Creative Commons – Uveďte původ – Neužívejte komerčně 4.0 Mezinárodní.
Licenční podmínky jsou dostupné zde: <https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/legalcode.cs>

Lektoroval:

PhDr. Robert Kolár, PhD., Ústav pro českou literaturu AV ČR, Praha

Verze publikace: II/2023

Vydal

Ústav pro českou literaturu AV ČR, v. v. i.,

Na Florenci 1420/3, 110 00 Praha 1,

www.ucl.cas.cz,

v Praze roku 2023

jako 23. svazek edice *Dílna České knihovnice*.

Redigovala Petra Hesová.

Grafická úprava a sazba Stará škola.

© Ústav pro českou literaturu AV ČR, v. v. i., 2023

Edici *Dílna České knihovnice* řídí Robert Kolár.

VÍTĚZSLAV HÁLEK: VEČERNÍ PÍSNĚ

20

Ten není rekem největším,
kdo udeřen zas udeří;
ten velký, kdo byl oklamán,
a přec se nezpronevěří.

Kdo lásce doved zlořečit,
ten nepoznal ji ani,
neb láska umí odpustit
a nezná proklínání.

Kdo není schopen oběti,
ten lásky hoden není
a špatný kněz, kdo sebe víc
než svoji oběť cení.

A kdyby láska žádala
mé žití i mé nebe —
já šel bych jak ten beránek,
že miloval jsem tebe.

(Vítězslav Hálek: Básně a prózy, Praha–Brno, Host 2020, s. 30)

ÚVODEM

Vítězslav Hálek (1835–1874) náleží mezi autory, kteří bývají literární historiografií tradičně označováni jako májovci. Do skupiny mladých literátů, jež roku 1858 vystoupila na veřejnost almanachem *Máj*, demonstrativně se hlásícím ke Karlu Hynku Máchovi, patřili vedle Háleka např. Jan Neruda (1834–1891) či Karolina Světlá (1830–1899). Nástup májovců signalizoval postupné politické tání v rakouské monarchii — po neúspěšné revoluci roku 1848 nastalo období tzv. Bachova absolutismu, který provázela policejní perzekuce a silný útlum veřejného života. Na konci padesátých let se však tento režim dostal do krize a ukázal se — mj. po sérii vojenských porážek v Itálii — jako nadále neudržitelný. Tlak veřejnosti na reformu vedly císaře Františka Josefa I. ke zřízení říšské rady a příslibu nového státoprávního uspořádání (tzv. Říjnový diplom), jež vzbudily v české vlastenecké společnosti velká, později nenaplněná očekávání. Uvolnění politického útlaku vedlo k velkému rozvoji českého politického a společenského života (došlo např. k založení *Národních listů* /1861/ či otevření Prozatímního divadla /1862/).

Vítězslav Hálek se narodil v Dolínku u Mělníka v rodině nezámožného nájemce místního hostince. Po studiích na pražském Akademickém gymnáziu odmítl dále studovat na kněze, což vedlo k roztržce s rodiči, kteří ho odmítli dále živit. Byl proto nucen přivydělávat si jako domácí učitel, díky tomu se však dostal do rodiny po zámožném advokátu Mikuláši Horáčkovi, do jehož dcery a své žačky Dorotky se záhy zamiloval. Právě láska k ní se stala podle Hálkových životopisců hlavním inspiračním zdrojem *Večerních písní*: „Odcházejte po vyučování z jejich domu, na jednotlivých lístcích vkládal je své Dorotce do ruky na rozloučenou“ (Schulz 1887: 280). V té době již Hálek vydal řadu básní v časopisech a o rok dříve též první básnickou sbírku. Své veřejné literární působení zahájil (pomineme-li jeho ranou tvorbu v nepublikovaných studentských časopisech) roku 1854 baladami, publikovanými na stránkách Mikovcova *Lumíru* a *Zlatých klasů*. Volba dobově oblíbeného žánru svědčí o tehdejší okouzlení Háleka Erbenovou *Kyticí*, jež vyšla jen o rok dříve, avšak jejich rozdílná dikce zároveň prozrazovala také jiné dobové vzory, zejména Heinricha Heina a Pierra-Jeana de Béranger. Pro mladého básníka se však zásadní událostí stalo vydání byronské poemy *Alfred* na konci roku 1857, jíž si rázem získal velkou pozornost. Důvodem nebyla originalita námětu, ale především Hálkovo demonstrativní přihlášení se ke Karlu Hynku Máchovi a jeho *Máji* (na němž je — vedle Byrona — skladba motivicky i formálně značně závislá) a k evropské orientaci české poezie, jíž proti sobě ovšem Hálek popudil část starší literární generace. V romanticky vypjatém příběhu o vině a trestu, padlé dívce a jejím svědci i soudci v jedné osobě stojí v centru pozornosti trýznivá ambivalence lásky potácející se mezi nebem a peklem, kterou vyjadřuje již motto z *Hamleta* a začátek prvního zpěvu: „Lásko! Věčně stejná ve své kráse, / věčně různá ve svém hnutí! / Jedny vedeš přímo k věčné spáse, / jiné — ku věčnému zahynutí“ (Hálek 1905: 47).

ANALÝZA BÁSNĚ — OTÁZKY

1. Jak lyrický subjekt charakterizuje lásku?
2. Co o sobě lyrický subjekt prozrazuje?
3. Jaké je rýmové schéma básně?
4. Jakým veršem je báseň složena?
5. Najděte v básni přirovnání. Jakou má funkci?
6. Rozhodněte, který z pěti následujících výroků nejlépe vystihuje obsah první sloky:
  - Kdo jsi bez viny, hod' první kamenem.
  - Kdo tě uhodí do pravé tváře, nastav mu i druhou.
  - Nesudte, abyste nebyli souzeni.
  - Oko za oko, zub za zub.
  - Láska nejedná nečestně, nehledá svůj prospěch, nedá se vydráždit, nepočítá křivdy.Kde se s těmito výroky můžeme setkat a jak to souvisí se smyslem básně?

ANALÝZA BÁSNĚ — MOŽNÉ ŘEŠENÍ

1. Vnímá ji jako ideální cit, který na člověka klade absolutní nároky — skutečně ji pozná jen ten, kdo dovede odpouštět a je pro ni schopen obětí.
2. Lyrický subjekt tvrdí, že je takové absolutní lásky schopen — je ochoten za ni obětovat svůj život, a dokonce i své „nebe“, tj. zřejmě svůj život věčný. Toto pojetí lásky prostupuje celou sbírkou, je příznačné pro mládí, první lásku.
3. Rýmové schéma básně je xaxa (nebo také můžeme značit oaoa), jde tedy o rým přerývaný (rýmují se jen dva verše), toto oblíbené rýmové schéma čtyřverší u májovců bylo také velmi časté v lyrice jejich vzoru H. Heina.
4. Báseň je složena čtyřstopým jambem. O jamb se jedná proto, že na sudých slabikách verše se objevují přízvuky víceslabičných slov (počítáme pouze s hlavním přízvukem na první slabice slova), na lichých slabikách verše (kromě první slabiky verše) se nesmí objevit přízvuk víceslabičného slova (jednoslabičného může). S jambem se studenti v české poezii poprvé setkávají patrně u Máchy, májovci v tomto na Máchu navázali.
5. *Já šel bych jak ten beránek*. Lyrický subjekt se přirovnává k beránkovi, tradičnímu symbolu Krista. Tím nepřímou naznačuje svou obětavost, ochotu trpět pro svou vyvolenou.
6. Druhý výrok je správně. Všechny výroky pocházejí z bible (Nový zákon), jež zde představuje klíčový intertextuální rámec básně — první sloka je aluzí na uvedený verš, k biblickému kontextu odkazují též slova o odpuštění, knězi či beránkovi (symbol Krista), ačkoli sbírka jinak využívá biblické motivy značně svérázným způsobem.

TVŮRČÍ PRÁCE

1. Zkuste najít co nejvíce slov, která se rýmují se slovem *láska*. S jejich pomocí pak vytvořte vlastní báseň.
2. Diskutujte o tom, jaké druhy lásky znáte. Souhlasíte s tvrzením lyrického subjektu, že pro lásku je klíčové odpuštění? Proč ano, proč ne?

POUŽITÁ LITERATURA

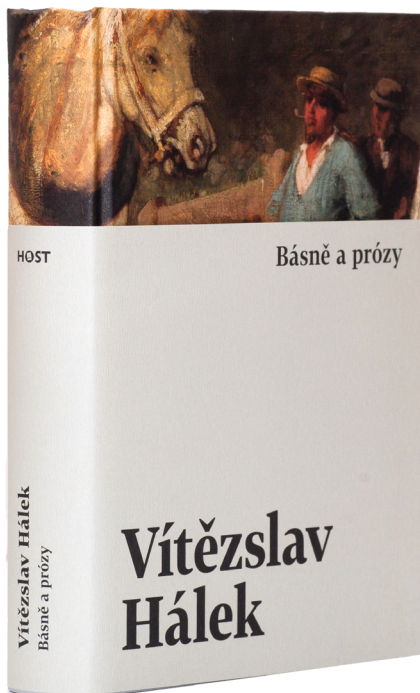
SCHULZ, Ferdinand

1887 „Život a spisy Vítězslava Háalka“, in *Spisy Háalkovy* 11, ed. Ferdinand Schulz, Praha, E. Grégr, s. 237–319

HÁLEK, Vítězslav

1905 *Sebrané spisy 2. První ballady — Alfred — Večerní písně — Carevič Aleksej — Krásná Lejla — Mejríma a Husejn*, ed. Jaroslav Vlček, Praha, Jan Laichter

Vítězslav Hálek

Básně a prózy

Ediční příprava: **Michal Charypar**

Komentář: **Michal Fránek**

Počet stran: **487**

Vydání: **v České knižnici první**

ISBN **978-80-275-0240-0**

Rok vydání: **2020**

Výbor shrnuje významné, čtenářsky stále aktuální texty z celoživotní poetické, prozaické a publicistické tvorby Vítězslava Háalka. Obsahuje dvě nejznámější Hálkovy básnické sbírky charakteristické citovostí, sepětím s přírodou a touhou po harmonii: milostně lyrické *Večerní písně* (1858, 1862, 1871) a laskavě i posmutněle baladické *Pohádky z naší vesnice* (1874). Následují čtyři realistické povídky: sociálně kritické obrázky z vesnického i městského prostředí a idealizující povahokresby *Muzikantská Liduška* (1861), *Domácí učitel* (1867), *Na statku a v chaloupce* (1871) a *Poldík rumař* (1873). Svazek uzavírá šest publicistických článků: dobrodružná reportáž *Neštěstí na Dunajci v Tatrách* (1862), náladová črta z cest *Noc a jitra na moři* (1865), oslava mělnické krajiny *Cestopis na Oupor* (1872), fejeton velebící technický pokrok *Podmořský drát* (1866), literárně kritická stať *Gogola hledám* (1872) a nadčasová úvaha o lidské komunikaci *Papírová společnost* (1874). Literárněhistorický komentář Michala Fránka je věnován především interpretaci vydávaných textů a jejich kritickému ohlasu.